

Χάρτης 5 - ΜΑΪΟΣ 2019

<https://www.hartismag.gr/hartis-5/afierwma/h-filia-ws-meleth-bioy>

Η φιλία ως μελέτη βίου

Στο σύμπαν του Μάνου Ελευθερίου λειτουργούν δύο μείζονες μετα-εμφυλιακές δυνάμεις. Η μία είναι το *άδικο* – προσφυγιά, φτώχεια, περιθώριο, καταπίεση, παρανομία, τιμωρία, μαρτύρια. Λογικά η αντίπαλη δύναμη θα ήταν το δίκιο, όμως δεν είναι, κι αυτό έχει καίρια σημασία. Η δύναμη του καλού δεν είναι το δίκιο, είναι οι φίλοι – οι χαμένοι ιδαλγοί ενός καλού που δεν πρόκειται ποτέ να επικρατήσει, μιας επανάστασης που δεν μέλλει να πραγματοποιηθεί.

*Στον Άδη πάνε οι φίλοι μας μονάχοι
και τα κρυφά τους πένθη αιμορραγούν.*

Το στόμα τους μυρίζει μοσχοκάρφι.

Κουράστηκαν μυστήρια να εξηγούν.

Ανυπεράσπιστοι, μοιραίοι θεατρίνοι

με τα μαλλιά λουσμένα μπριγιαντίνη.

Οι φίλοι του Ελευθερίου είναι όσοι θυμούνται τον Χάρη που σκοτώθηκε, όπως ο Γιώργος στον οποίο απευθύνεται πάντα ο Μανώλης Αναγνωστάκης (http://lambropoulos.classics.lsa.umich.edu/pdf/papers-eng/lambropoulos_2012_farewell-to-the-revolution.pdf). Είναι όλοι οι επώνυμοι και ανώνυμοι συνομήλικοι στα ποιήματα και στις μελέτες της παρέας των *Σημειώσεων*. Δεν πρόκειται για ήρωες ή μάρτυρες, εθελοντές ή αρχηγούς. Είναι ανίατα μεσοπολεμικοί, ιδεολογικά ηττημένοι (<https://poetrypiano.wordpress.com/2017/11/03/χ/>), πολιτικά άστεγοι, ηθικά ένοχοι. «Ανυπεράσπιστοι θεατρίνοι», παίζουν τον μοιραίο Άμλετ στη σελήνη. Έχουν μόνο ένα πολύτιμο πράγμα στη ζωή, ο ένας τον άλλο. Πρόκειται για το μεταπολεμικό «κοινόβιο» (<https://poetrypiano.wordpress.com/2015/01/21/the-comrades-cause/>) του Μάριου Χάκκα που δεν εντάχθηκε σε κανένα επίγειο ή υπερουράνιο παράδεισο, το «κοινόν» της αριστερής αποποίησης και μελαγχολίας με τις δικές του ασκητικές πρακτικές συμβίωσης και συμπεριφοράς.

Μερικές φορές το άδικο παραβιάζει ακόμα κι αυτές τις ακριβές φιλίες, διχάζοντάς τες με υποψία, προδοσία, αποξένωση, σιωπή. Αυτό είναι το χειρότερο μαρτύριο, το να δικάζει φίλος φίλο και να τον τιμωρεί (<https://poetrypiano.wordpress.com/2016/06/30/on-killing-a-close>

friend/). Όμως ακόμα και τότε οι γνήσιοι φίλοι μένουν πιστοί, δίνοντας καθημερινή αναφορά και παρηγοριά ο ένας στον άλλο, έτσι που είναι ταμμένοι στην ηθική της συντροφικότητας. Ο Ελευθερίου ήταν ανυποχώρητα ταγμένος στους φίλους του, παλιούς και καινούργιους, γυναίκες και άνδρες, ανεξαρτήτως ηλικίας και τάξεως, ακόμα και σε όσους του γύρισαν την πλάτη ή τον εκμεταλλεύθηκαν. Ό,τι κι αν συνέβη μεταξύ τους, στο βάθος τον αγαπούσαν και τους αγαπούσε. Άσκησε τη φιλία ως φουκωνιανή μελέτη βίου.

Ο Μάνος με έκανε φίλο του το 1974, και μου έμεινε πιστός ως το τέλος, ακόμα κι αφού έφυγα οριστικά από την Ελλάδα το 1979. Όταν τελείωσα τη Φιλοσοφική Αθηνών μου χάρισε την έκδοση Λίνου Πολίτη των Αυτογράφων έργων του Σολωμού. Όταν παντρεύτηκα την Άρτεμη Λεοδότη μάς αφιέρωσε ένα από τα πιο αγαπημένα του ποιήματα, «Το πλοίο Ναυκρατούσα» (<https://www.youtube.com/watch?v=MSc7KgWaEkc>). Όταν του γνώρισα τον «έτερο εαυτό» μου Παντελή Πολυχρονίδη συμφώνησε αμέσως να συνεργαστούμε για ένα ρεσιτάλ με τραγούδια του ερμηνευμένα σαν λήντερ από σουμπερτιανό τενόρο και πιάνο. Βρεθήκαμε για να μου χαρίσει Τα ομοιοκατάληκτα (2018) πέντε μέρες πριν μπει στο τελευταίο νοσοκομείο.

Για τον Μάνο Ελευθερίου, σε ένα κόσμο άδικο και μια ζωή δίκρηπη οι φίλοι είναι το κόμμα, η πατρίδα, η εκκλησία και ο τεκές όπου η συντροφική μελαγχολική αριστερά (<https://poetrypiano.wordpress.com/2017/06/17/2313/>) ασκεί τη δική της αντοχή και αρετή (<https://poetrypiano.wordpress.com/2018/09/30/networks-of-civic-friendship/>).

Στον Άδη πάνε οι φίλοι. Κι άλλοι φίλοι.

Μονάχοι, ανυπεράσπιστοι, βουβοί.

Με τη φωνή κλεισμένη σε κοχύλι

την ύστατη να βρούνε αμοιβή.

Εκεί που βρίσκουν όλα θεραπεία.

Στο πέραν. Στο ποτέ. Στην ουτοπία.